Германович. До 100-річчя від дня народження

Олена Гаськевич

Науковий працівник музею

Юліуша Словацького

З плином часу обличчя нашого Кременця постійно змінюється. Де й поділися зворушливі дерев'яні будиночки, взірець архітектури 18 століття, поменшало й чепурних шляхетських двориків з неодмінними колоннами й широкими сходами, що були окрасою міста, потрохи стирається у пам'яті й первісний вигляд нашої центральної вулиці, обрамленої старими каштанами, яка лише у нас могла називатися Широкою. Давній образ рідного міста зберігся лише завдяки мистецтву фотографії. Тут Кременцю особливо поталанило. Його принади у 20-30 роки минулого століття пристрасно фіксували такі відомі майстри об'єктиву як Станіслав Схейбал, Людвік Гроновський чи Мусій Скакальський. Особливе місце у творенні іконографії Кременця займає постать всесвітньовідомого фотомитця Генрика Германовича. Учень «батька польської фотографії« Яна Булгака, він прибув сюди із Вільна на посаду інструктора фотоательє при Кременецькому ліцеї. Окрім мистецьких творів у ательє друкувалися листівки та приватні фотографії, які згодом розпорошилися по світі. Можливо тому ім'я Генрика Германовича чи не найбільш відоме кременчанам. Хоча молодий фотограф мав уже певні надбання (1-а нагорода «Мистецьких відомостей» (Познань) публікації у Парижі та позитивні відгуки паризької преси), власне у Кременці Германович сформувався як самостійний митець та педагог, який із запалом передавав свої знання молоді та навчав її пізнавати і фіксувати красу навколишнього світу.

Про дальший життєвий і творчий шлях батька розповідають дочки фотографа: « Зрісши серед чудового пейзажу Вільна, Германович закохався у чарівний і багатий краєвид Кременця, присвятивши йому найкращі фотографії зі свого доробку. Захоплений

містом і прекрасним волинським пейзажем, він інтенсивно фотографував. Роботи, створені в цей період, відображають неповторну красу міста й околиць. Створюються художні фотографії з вишуканою композицією, насичені приглушеним світлом, що передають незабутню атмосферу тих років. Германович також документує події з життя міста, а особливо діяльність Кременецького Ліцею (м.ін. з'їзд засновників Волинського наукового інституту у 1938 р). Він готує ілюстративний матеріал до запланованого видавництва про Волинь, який зник під час воєнного лихоліття. Під час пожежі у Вільні гине, посланий на рецензію Булгаку, текст з фотографіями волинських краєвидів, виконаних в стилі імпресіонізму. У 1938 році Германович отримав срібну медаль на 1 Польській виставці вітчизняної фотографії у Варшаві. У наступному році за власний кошт він видав альбом « Чудове рідне місто Юліуша Словацького – вибране з листів і поезії», тепер - бібліофільський раритет. Виконані і власноруч вклеєні автором фотографії Кременця доповнювалися фрагментами з віршів і листів великого поета, вибрані Емілією Корнашевською – майбутньою дружиною фотографа. У своїх спогадах він писав: »Тут вперше здійснилася моя тиха мрія про поєднання поетичного опису із фотографічним описом однієї теми». В тому ж році з'являється альбом під ред. К. Грошинського «Місто великої туги», де міститься багато робіт Германовича. 29 вересня 1939 року Германович одружився з Емілією Корнашевською, вірною і відданою супутницею життя. Вихованка Кременецького ліцею, вона згодом працювала у ліцейній бібліотеці. Спільно подружжя прожило 50 років. Кохана дружина, з першого фото (відомий її портрет «Жінка з закритими очами» 1937 р.) вона підтримувала всі його мистецькі починання, супроводжувала у мандрівках під час підготовки чергових альбомів, була першим рецензентом текстів і першим одержувачем видавничих макетів. В кожній ситуації вони могли покладатися одне на одного. Дружина організовувала побут митця, була берегинею сімейного вогнища. Померла 5 січня 2004 р.

Під час війни в 1939-1943 рр. Германович працював у фотоательє «Мистецтво» під керівництвом Станіслава Схейбала. Він документував м.ін. геологічні дослідження і археологічні розкопки, що велись працівниками музею Землі кременецької, працював фотоінструктором, зафіксував жахливу картину палаючого гетта. Митців, що в ті тяжкі хвилини знаходилися у Кременці поєднувала дружба і взаємодопомога. Дружні стосунки, що зав'язалися у цьому місті тривали протягом довгих років. У вересні 1943 р. Г. Германович з дружиною та півторарічною донечкою Анною покинула місто і після довгих поневірянь, через Перемишель, Щитно – осіли у Кракові. На жаль, лише невелика частина фотографічного архіву збереглася. Більшість схованих у Кременці негативів пропала. Генрик Германович писав: « У Вільні я мріяв, формував в уяві, у Кременці перевіряв, надавав форми, у Кракові зміцнився я сам і мої можливості».

Слова, що Генрик Германович був митцем світової слави – зовсім не перебільшення. У Енциклопедії світової фотографії йому відведено значне місце. За своє довге творче життя митець взяв участь у понад 60 загальнопольських виставках та 40 за кордоном, є автором 25 альбомів. Германович став співзасновником Союзу фотомитців Польщі,

почесним членом Міжнародної федерації фотографів, почесним членом Клубу Датських фотографів. Визнанням його діяльності стали числені урядові нагороди і відзнаки.

Я мала приємність познайомитися із цією непересічною особистістю, тому що Германович підтримував дружні стосунки із нашою родиною. Це і була, власне, одна із тих приязней, які митець зав'язав у Кременці в молоді роки. Мій дядя, тоді молодий художник Ігор Гаськевич, був ретушером у фотоательє Германовича. Кременець – це місто, з яким фотомитець не поривав зв'язку. Сюди він повертався думкою, а коли це стало можливо і особисто. І це не дивно. З Кременцем його єднали творчі злети та особисті переживання. Тут він сформувався як самостійний митець, тут одружився, а на Кременецькому католицькому цвинтарі – могили двох його дітей-близнят. Неможливо було забути пережите тут у роки німецької окупації. Фашисти зазвичай документували свої злочини. Відбитки віддавали для проявки у фотоательє. Германович, розуміючи, яку цінність матимуть ці фотодокументи, наражаючи своє життя, робив їх копії. Так зафіксовані були розстріли місцевої інтелігенції, знищення євреїв. Пожар гетта та ін. Перед від'їздом Германович сховав світлини та негативи під підлогою ательє та на дзвіниці Миколаївського собору. На жаль, тільки невелика їх кількість залишилася в приватному архіві митця. Частина опинилася у руках випадкових колекціонерів та скупників старовини, решта безслідно зникла. Зате, у домашніх архівах старих кременчан і понині знаходяться фотографії зі штампом ательє Германовича. Ці пожовклі світлини бережуть для онуків та правнуків пам'ять про наше місто та його мешканців.

Генрик Германович помер у Кракові 31 травня 1992 року. У цьому році минає сота річниця від дня його народження та двадцята – від дня смерті.